

حقوق بین الملل محیط زیست

www.ketab.ir

دکتر مصطفی تقی زاده انصاری

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

سرشناسه : تقی زاده انصاری، مصطفی، ۱۳۳۰-
 عنوان و نام پدیدآور : حقوق بین الملل محیط زیست / مصطفی تقی زاده انصاری
 مشخصات نشر : تهران: خرسندی، ۱۳۹۳-
 مشخصات ظاهری : ۲۵۷ ص.
 شابک : 978-600-114-384-7
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 موضوع : حقوق بین الملل محیط زیست
 موضوع : حقوق محیط زیست - - ایران
 موضوع : مدیریت محیط زیست
 پدید کنگره : ۱۳۹۳ ح ۷ / ۲۵۸۵ K
 ده بندی دیویم : ۳۴۴/۰۴۶
 شماره کتابخانه : ۳۷۷۲۶۰۰

انتشارات خرسندی

نمایشگاه و فروشگاه کتب فقهی، حقوقی، علمی، سیاسی

تهران، خیابان انقلاب، خیابان ۱۲، ورودی

پایین تر از خیابان لبافی نژاد، کوچه مینا، پلاک ۲۰

تلفن: ۵ - ۶۶۹۷۱۰۳۴ و ۵ - ۶۶۴۹۰۵۸۴

پست الکترونیک: khorsandy.pub@gmail.com

سایت اینترنتی: www.Khorsandypub.com

حقوق بین الملل محیط زیست

دکتر مصطفی تقی زاده انصاری

چاپ اول: ۱۳۹۳ - شمارگان: ۵۰۰ جلد

صفحه آرای: الهام پیدایی

قیمت: ۱۲۵۰۰۰ ریال

ISBN: 978-600-114-384-7

شابک: ۹۷۸۶۰۰-۱۱۴-۳۸۴-۷

فهرست

مقدمه.....	۱۳
۱- دوره‌ای که بشر کاملاً مقهور طبیعت بوده.....	۱۵
۲- دوره تسلط بشر بر طبیعت.....	۱۵
۳- دوره هم‌زیستی با طبیعت.....	۱۶
بخش اول کلیات.....	۱۹
فصل ۱- تاریخچه حقوق محیط زیست.....	۲۰
مبحث ۱- حفاظت از محیط زیست از قرن نوزدهم تا به امروز.....	۲۰
گفتار ۱- نخستین اقدامات بین‌المللی حفاظت از محیط زیست تا قبل از جنگ جهانی دوم.....	۲۰
بند ۱- تدوین نخستین کنوانسیون‌های بین‌المللی در خصوص انواع حیوانات.....	۲۱
بند ۲- تدوین نخستین کنوانسیون‌های بین‌المللی در خصوص آب‌ها، گیاهان و جانوران.....	۲۱
بند ۳- اقدامات به‌عمل آمده در مسائل زیست‌محیطی بعد از جنگ جهانی دوم.....	۲۲
گفتار ۲- تحول حقوق بین‌الملل محیط زیست پس از جنگ جهانی دوم.....	۲۴
بند ۱- تولد حقوق جدید محیط زیست.....	۲۴
بند ۲- از حفاظت از محیط زیست تا توسعه پایدار.....	۲۴
بند ۳- از اعلامیه استکهلم تا اجلاس ریودوژانیرو.....	۲۶
الف- قطعنامه‌ها.....	۲۷
منشور جهانی طبیعت ۱۹۸۲.....	۲۷
ب- کنوانسیون‌ها.....	۲۸
بند ۴- اصول اعلامیه ریودوژانیرو ۱۹۹۲.....	۲۸
الف- دستاوردهای کنفرانس ریو.....	۳۰
ب- نتایج کنفرانس ریو.....	۳۰
بند ۵- تحول حقوق بین‌المللی محیط زیست بعد از کنفرانس ریودوژانیرو.....	۳۱
بند ۶- کنفرانس ژوهانسبورگ یا نشست جهانی سران در زمینه توسعه پایدار ۲۰۰۲.....	۳۲

مبحث ۲- ویژگی‌ها، مبانی و منابع حقوق بین‌الملل محیط زیست	۳۲
گفتار ۱- ویژگی‌های حقوق بین‌الملل محیط زیست	۳۷
بند ۱- عدم وابستگی به یک فرهنگ، و مردمان خاصی	۳۷
بند ۲- وابستگی به علم و تکنولوژی	۳۸
بند ۳- عدم امکان تدوین تمامی موضوعات زیست محیطی در یک مجموعه قانون	۳۹
بند ۴- ایجاد همکاری بین‌المللی	۴۰
بند ۵- فرامرزی بودن حقوق محیط زیست	۴۱
گفتار ۲- مبانی حقوق بین‌الملل محیط زیست	۴۱
بند ۱- مبانی حقوق محیط زیست	۴۲
بند ۲- مبانی بین‌المللی حقوق محیط زیست	۴۲
الف- تاریخ حقوق محیط زیست	۴۲
ب- حقوق بین‌الملل محیط زیست و حقوق تطبیقی	۴۳
ج- افکار عمومی	۴۴
گفتار ۳- منابع حقوق بین‌الملل محیط زیست	۴۵
بند ۱- منابع بین‌المللی حقوق محیط زیست	۴۵
الف- معاهدات بین‌الملل	۴۵
۱- کنوانسیون‌های جهانی	۴۶
۲- کنوانسیون‌های منطقه‌ای	۴۸
ب- قطعنامه‌های سازمان‌های بین‌المللی	۵۲
ج- حقوق بین‌الملل عرفی	۵۳
د- اصول حقوق محیط زیست	۵۴
۱- اصل حفظ تعادل محیط زیست	۵۵
۲- اصل انصاف	۵۵
۳- اصل حق آگاهی و مشارکت	۵۶
۱- دسترسی به اطلاعات زیست محیطی	۵۷
۲- مشارکت عمومی در تصمیم‌گیری‌های زیست محیطی	۵۸

۵۸	۳- حق دسترسی به عدالت زیست محیطی.....
۵۹	۴- اصل میراث مشترک بشریت.....
۶۰	۵- اصل تعهد حقوقی نسبت به توجه به محیط زیست و ارزیابی زیست محیطی.....
۶۱	۶- اصل آلوده کننده-پرداخت کننده.....
۶۳	۷- اصل پیشگیری.....
۶۶	۸- اصل احتیاط.....
۶۸	۹- اصل توسعه پایدار و اصل ادغام.....
۶۹	۱۰- آراء قضائی.....
۷۱	بند ۲- منابع اصلی و محتوای محیط زیست.....
۷۱	الف - تابع دینی.....
۷۳	ب- محتوا محیط زیست.....
۷۵	فصل ۲- مفاهیم محیط زیست.....
۷۶	مبحث ۱- محیط زیست و حاکمیت دولت‌ها در حفاظت از آن.....
۷۶	گفتار ۱- اصطلاحات مرتبط با محیط زیست.....
۷۶	بند ۱- محیط زیست طبیعی.....
۷۷	بند ۲- محیط زیست مصنوعی.....
۷۸	بند ۳- اکولوژی و محیط زیست.....
۷۸	بند ۴- محیط زیست و طبیعت.....
۷۸	بند ۵- محیط زیست و کیفیت زندگی.....
۷۹	بند ۶- محیط زیست و کادر زندگی.....
۷۹	گفتار ۲- آلودگی دریاها.....
۸۱	بند ۱- آلودگی دریا از طریق کشتیرانی.....
۸۳	الف- کنوانسیون ۱۹۵۴ مبارزه با آلودگی‌های دریاها به مواد نفتی لندن.....
۸۴	ب- کنوانسیون ۱۹۷۳ ماربل.....
۸۸	بند ۲- آلودگی دریاها در اثر تخلیه مواد زائد و زباله.....
۹۵	بند ۳- آلودگی دریاها ناشی از فعالیت بستر دریاها.....

سایر آلودگی‌های بستر دریاها.....	۹۷
بند ۴- آلودگی دریاها به وسیله منابع مستقر در خشکی.....	۹۹
الف - کنوانسیون ۱۹۷۴ پاریس جلوگیری از آلودگی دریا به وسیله منابع مستقر در خشکی.....	۱۰۱
ب- کمیسیون اجرای کنوانسیون پاریس.....	۱۰۳
ج- پروتکل ۱۹۸۰ مدیرانه الحاقی به کنوانسیون پاریس راجع به منابع آلودگی مستقر در خشکی.....	۱۰۳
د- ۵- آلودگی دریاها از طریق جو.....	۱۰۴
بند ۶- ۳- آلودگی‌های غیر قابل احتراز دریاها.....	۱۰۵
الف - معاهدات جهانی.....	۱۰۵
۱- پروتکل ۱۹۷۲ کنوانسیون مداخله.....	۱۰۶
۲- معاهدات منطقه‌ای.....	۱۰۸
مبحث ۲- صلاحیت دولت‌ها در زمینه‌های مختلف از محیط زیست.....	۱۱۰
گفتار ۱- صلاحیت وضع و اجرا از کنوانسیون ۱۹۸۲ حقوق دریاها.....	۱۱۱
بند ۱- صلاحیت وضع قوانین مقابله با آلودگی‌های قابل احتراز.....	۱۱۱
بند ۲- صلاحیت اعمال و اجرا.....	۱۱۲
گفتار ۲- صلاحیت وضع و اجرا به موجب کنوانسیون ۱۹۸۲.....	۱۱۴
بند ۱- صلاحیت وضع قوانین.....	۱۱۵
بند ۲- صلاحیت اعمال و اجرا.....	۱۱۶
نتیجه‌گیری.....	۱۱۸
مبحث ۳- سایر آلودگی‌ها و موضوعات زیست محیطی.....	۱۱۹
گفتار ۱- آلودگی هوا، خاک، نفتی، اتمی و زباله‌های خطرناک.....	۱۱۹
بند ۱- آلودگی هوا.....	۱۱۹
بند ۲- آلودگی خاک.....	۱۲۱
بند ۳- آلودگی نفتی.....	۱۲۴
بند ۴- ریزش مواد زائد.....	۱۲۴

بند ۵- آلودگی های اتمی	۱۲۵
الف- پیمان های جلوگیری از آثار مخرب آزمایشات هسته ای بر محیط زیست	۱۲۶
مقدمه- سابقه تاریخی آزمایشات هسته ای	۱۲۶
۱- معاهده آنتارکتیک	۱۲۷
۲- معاهده منع آزمایش سلاح های هسته ای در جو، ماورای جو و زیر آب	۱۲۷
۳- معاهده منع جامع آزمایشات هسته ای	۱۲۷
ب- حقوق بین الملل و امحاء زایدات هسته ای	۱۲۹
۱- تأثیر بین المللی اتخاذ شده در خصوص جلوگیری از آلودگی پسماندهای رادیو	
۱۲۹	
۱- امدها زیست محیطی استفاده صلح آمیز از انرژی هسته ای	۱۳۰
بند ۵- مدیریت و امحاء زباله های خطرناک	۱۳۱
گفتار ۲- مقابله با تغییرات آب و هوا و حمایت از تنوع زیستی	۱۳۶
بند ۱- تغییرات آب و هوا	۱۳۶
الف- تغییرات طبیعی آب و هوا	۱۳۶
ب- تغییرات آب و هوا در اثر فعالیت بشر	۱۳۷
۱- کنوانسیون کادر تغییرات آب و هوا نیویورک	۱۳۸
۲- اهداف و تعهدات کنوانسیون کادر تغییرات آب و هوا ۱۹۹۲ نیویورک	۱۳۹
۳- توافقنامه کنهاگ	۱۴۰
۴- کنفرانس کانکن (Cancun)	۱۴۲
بند ۲- حمایت حقوقی از تنوع زیستی (بیولوژیکی)	۱۴۳
الف- بیوتکنولوژی و مواد ژنتیکی	۱۴۴
بخش دوم: مسئولیت و حل و فصل اختلافات زیست محیطی	۱۴۷
فصل ۱- مسئولیت دولت ها در حقوق بین الملل محیط زیست	۱۴۸
مبحث ۱- مبانی مسئولیت در حقوق بین الملل محیط زیست	۱۴۸
گفتار ۱- مسئولیت در اثر خطا و تقصیر	۱۴۸
گفتار ۲- مسئولیت ناشی از خطر یا مسئولیت ناشی از اعمال مجاز (منع نشده)	۱۵۱

گفتار ۳- مفهوم خسارت.....	۱۵۶
مبحث ۲- مفهوم و روش های جبران خسارت.....	۱۵۸
گفتار ۱- اعاده به وضعیت سابق.....	۱۵۹
گفتار ۲- پرداخت غرامت.....	۱۶۰
گفتار ۳- جلب رضایت زیان دیده.....	۱۶۲
مبحث ۳- مسئول برای جبران خسارت.....	۱۶۲
مبحث ۴- عامل یک فعالیت خطرناک و نهادهای جبران خسارت در آلودگی های نفتی.....	۱۶۴
گفتار ۱- عامل یک فعالیت خطرناک.....	۱۶۴
گفتار ۲- نهادهای بین المللی جبران خسارات آلودگی های نفتی.....	۱۶۶
بند ۱- صندوق جبران خسارات آلودگی های نفتی.....	۱۶۶
الف- اهداف صندوق جبران خسارتها.....	۱۶۷
ب- نظام حل و فصل دعاوی در صندوق.....	۱۶۷
بند ۲- قراردادهای خصوصی مسئولیت در رابطه با آلودگی های نفتی.....	۱۶۹
مبحث ۴- مسئولیت در آلودگی های نفتی.....	۱۷۰
مبحث ۵- ویژگی ها و مشکلات نظام مسئولیت در حقوق بین الملل محیط زیست.....	۱۷۱
گفتار ۱- ارزیابی زیست محیطی.....	۱۷۴
گفتار ۲- ارائه اطلاعات.....	۱۷۶
فصل ۲- مراجع حل و فصل اختلافات زیست محیطی.....	۱۸۳
مبحث ۱- مراجع داخلی حل و فصل اختلافات زیست محیطی.....	۱۸۳
مبحث ۲- مراجع بین المللی حل و فصل اختلافات زیست محیطی.....	۱۸۵
گفتار ۱- دیوان دائمی داوری.....	۱۸۵
گفتار ۲- بنیاد بین المللی دیوان محیط زیست.....	۱۸۷
گفتار ۳- دیوان بین المللی داوری و سازش محیط زیست.....	۱۹۰
بند ۱- تشکیلات دیوان و شرایط مراجعه به آن.....	۱۹۱
الف- تشکیلات دیوان.....	۱۹۱
ب- شرایط مراجعه به دیوان.....	۱۹۳

ج- تشریفات رسیدگی	۱۹۴
۱- سازش	۱۹۴
۲- داوری	۱۹۹
۳- نظرات مشورتی	۲۰۲
گفتار ۴- دیوان بین‌المللی حقوق دریاها	۲۰۹
بخش سوم: نقش سازمان ملل متحد در حفاظت از محیط زیست	۲۱۱
فصل ۱- نهادهای محیط زیستی ایجاد شده توسط سازمان ملل متحد	۲۱۵
مبحث ۱- گروه بین‌المللی کارشناسان در زمینه تحولات آب و هوا (GIEC)	۲۱۵
مبحث ۲- شورای انرژی برنامه ملل متحد برای محیط زیست	۲۱۷
مبحث ۳- کمیسیون توسعه پایدار	۲۱۹
مبحث ۴- نهادهای ایجاد شده در رابطه با حفاظت از جنگل‌ها	۲۲۱
گفتار ۱- انجمن ملل متحد در رابطه با جنگل‌ها	۲۲۱
گفتار ۲- انجمن بین‌حکومتی جنگل‌ها	۲۲۲
گفتار ۳- گروه ویژه بین‌حکومتی جنگل	۲۲۲
فصل ۲- نهادهای زیست محیطی ایجاد شده به وسیله معاهدات	۲۲۳
مبحث ۱- نهادهای صلاحیت‌دار در زمینه آب و هوا و زمین	۲۲۳
گفتار ۱- کنفرانس اعضای کنوانسیون - کادر ملل متحد در رابطه با تغییرات آب و هوا	۲۲۳
گفتار ۲- پروتکل کیوتو	۲۲۴
بند ۱- مکانیسم‌های انعطافی پروتکل	۲۲۵
بند ۲- اعضای پروتکل	۲۲۶
بند ۳- تجمع اعضای پروتکل مونترآل	۲۲۶
بند ۴- ارگان‌های پروتکل	۲۲۷
الف- کنفرانس اعضای به‌عنوان اعضای پروتکل کیوتو	۲۲۷
ب- ارکان فرعی پروتکل کیوتو	۲۲۸
مبحث ۲- سایر نهادهای زیست محیطی	۲۲۸
گفتار ۱- ارگان فرعی شورای علمی و تکنولوژیک	۲۲۸

- گفتار ۲- کنفرانس اعضاء کنوانسیون وین برای حفاظت لایه اوزون..... ۲۲۹
- گفتار ۳- نهادهای صلاحیت‌دار در زمینه زیاده‌های خطرناک..... ۲۳۶
- گفتار ۴- نهادهای صلاحیت‌دار در زمینه گوناگونی زیستی..... ۲۳۳
- بند ۱- کنفرانس اعضاء کنوانسیون گوناگونی بیولوژیک..... ۲۳۳
- بند ۲- ارگان فرعی شورای علمی و تکنولوژیک..... ۲۳۵
- گفتار ۵- سازمان‌های منطقه‌ای حفاظت از محیط زیست..... ۲۳۶
- بند ۱- سازمان راهپی..... ۲۳۶
- بند ۲- سازمان پ (نامه محیط زیست خزر)..... ۲۳۶
- کنوانسیون‌های (II) که جمهوری اسلامی ایران به آن‌ها ملحق شده است..... ۲۳۸
- فهرست منابع..... ۲۴۱

مقدمه

از نیمه دوم قرن بیستم موضوع حقوق بشر به عنوان موضوع جدیدی در حقوق بین الملل مطرح شد. تأسیس دادگاه اروپائی حقوق بشر و پیش بینی مقرراتی در این رابطه در قانون اساسی در دیگر قوانین کشورها اهمیت این موضوع را به عنوان معیاری برای هر چه بیشتر دموکراتیک و مسووب شدن کشورها نشان می دهد. توجه به محیط زیست نیز در چهار چوب حقوق بشر مطرح می شود. موضوع حقوق محیط زیست ابتدا در قالب حقوق اداری مرتبط با وظایف دولت، در حفاظت از محیط زیست مطرح شد. طبیعتاً هر زمان نظام حقوقی به ایجاد وظیفه جدیدی در چهارچوب مفهوم دو قطبی «حق و تکلیف» برای دولت می پردازد، فرد یا جامعه به عنوان موضوع آن مطرح می شوند. حق برخورداری از محیط زیست سالم یکی از ساده ترین و سنتی ترین است. وظیفه دولت حفاظت از محیط زیست و حق فرد در برخورداری از محیط زیست سالم است. ابزار حقوق بین الملل برای حفاظت از محیط زیست اگر چه امروزه توسعه یافته ولی همچنان در قالب کلاسیک و سنتی آن یعنی در چهارچوب حقوق معاهدات می باشد. با توجه به اینکه حقوق معاهدات فقط برای دولت ها و نه اشخاص خصوصی ایجاد حق و تکلیف می نماید در نتیجه اشخاص خصوصی آسیب دیده نمی توانند به استناد این معاهدات مستقیماً به طرح دعوی علیه دولت های عامل خسارت پردازند؛ لذا قربانی خصوصی آسیب های زیست محیطی فقط یک راه برای دریافت جبران خسارات خود دارند و آن رجوع به دولت متبوع خود در چهارچوب حمایت دیپلماتیک می باشد. اما این راه حل نیز چندان راه حل مطمئنی برای قربانی خسارات زیست محیطی نمی باشد زیرا دولت متبوع قربانی می تواند در نتیجه فشارهای سیاسی به هیچ اقدامی در این خصوص به نفع قربانی نپردازد. عدم اقدام دولت مذکور موجب می شود تا قربانی آسیب دیده نتواند به حقوق خود دست یابد.

با توجه به این وضعیت از طرفی و افزایش مسائل زیست محیطی در داخل کشورها و

گسترش ابعاد آن‌ها به سایر کشورها از طرف دیگر فکر حمایت مؤثرتر از محیط زیست و قربانیان زیست محیطی چه در حقوق داخلی کشورها و چه در جامعه جهانی و حقوق بین‌الملل به وجود آمد. در حقوق داخلی، کشورها سعی نمودند با وضع قوانین مختلف و بعضاً ایجاد محاکم تخصصی به ارائه راه‌حل‌های مفید در این زمینه پردازند. در بعد جهانی نیز سه راه شد تا از طریق تدوین کنوانسیون‌های مختلف حفاظت محیط زیست و به‌ویژه با ایجاد محاکم بین‌المللی به حل معضل در حقوق بین‌الملل پردازند.

www.ketab.ir